

PAYER IMRE

Makkai Ádám – egy világpolgár hazafi

Ami a leginkább megragad Makkai Ádám költészetében, az az utazás motívumához kapcsolódik. Az eltávozás és hazaérkezés olyan köreit járják be a versei, amelyek nagyon széleskörű művészeti, kulturális és kortapasztalatban részesítenek az esztétikum hídján keresztül. Művészi értékük mellett egyfajta kulturális bédekker hatása van a műveknek, ez döbbséget rár, sokszorozza meg a magam újraértését.

Aművelt társalgási beszédhelyzetében, minőségi formakultúrától az arányosan felépített mondattanig, szólnak hozzám a költő üde, füge szellemiséget sugárzó költeményei. Mindezt oldott hangnemben, olyan humorral, amely nem kerül el a realiztikus képeket sem, de sohasem válik otrombává. A verseiből áradó elegancia, amelynek áradása könnyedén és sziporkázóan szellemes, szintén megragad. A klasszikus modernség azon szemlélete hatja át ezt az alkotásmódot, hogy a gondolat a mindenható, nem a nyelvi működés. Az, hogy a Gondolatnak van elsőbbsége, több verse tematikusan is megjeleníti, például a *Jézus és a démonok imája* című. Ebben az interpretáció fogalma egyértelműen negatívumnak tűnik. A tiszta, az értelmezésnek nem kitett értelem és annak emanációja az egyedül lehetséges út az igazság feltárulásához és kinyilatkoztatásához. Az abszolút gondolatból ágaznak szerteszét a gondolatösvények. Ezért mondja a szerző, hogy minden vers egyetlen ős-vers része. Iróniája paradox módon épp ezáltal erősíti az Abszolút Logosz igazságát. A szó a szótár darabja, eszköz, nem a beszéd lét-teljességének a forrása. A nyelven kívüli tényekre, eszmékre mutat.

Makkai Ádám verseit történelmi tanúságtétellként, eszmetörténeti gondolkodási tornaként és önéletrajzként is lehet olvasni. Személyes élettörténet, kulturált közéleti vélemény, emberi bölcselkedés összefonódik. Faludy György és Márai Sándor alkotásmódja ebből a szempontból közel áll hozzá. Jellemző módon, mint Márai, ő is megírta Vörösmarty Mihály *Szózatának* XX. századi parafrázisversét.

Az ő viszonyára a hazához az ambivalencia fogalmán keresztül juthatunk. Akármelyik pontján van a világnak, mindig a hazára gondol, ha Magyarországra érkezik, sokszor elégedetlen a körülményekkel.

A naplóként való olvasásmódot több szövegalkotó eljárás is elősegíti. Egyrészt a versek alatt – mint paratextus – sokszor ott szerepel az alkotás helye és ideje. Eszerint fontos, hogy hol és mikor gondolta azt a szerző, amit gondolt. Másrészt az is erősíti mindezt, hogy a költő élettényekhez, vagy egy időszakában őt hosszan foglalkoztató motívumokhoz kapcsolódó esszéversszerű sorozatokat ír, nem pusztán önálló költeményeket.

Szereti a *mi lenne ha?* elvontságát. Gondoljunk csak a posztmodernszerű verssorozatára Petőfi Sándornak és a vele kapcsolatos személyeknek a költő halálon túl megírt kvázi írásaira. Nekem a *Petőfi Tibetben és a Szellemi világban* című rész tetszik a legjobban, a multikulturalitás játékos egybevetésével. Ez a némiképp elvont játékoság a szempontból a hangsúlyozott elbeszéltséget hangsúlyozó prózaírás egyik szemléletére is emlékeztet. Erre a vonatkozásra az jellemző, hogy a megírás mikéntje nem a nyelviséget, hanem élet és fikció viszonyát reflektálja. Verstörténet és szövegiség megkülönböztetése helyett verstörténet és valóság kapcsolatára irányul az esztétikai észlelés. Az értékek rendje szilárd marad, az ábrázolás mint funkció a példázatszerű elvontság mellett is stabil.

Pogácsával, a pulival 1985-ben, a Michigan-tó partján

Úgy gondolom, a költőnek kimagasló műve a *Szomj és ecet* című vers. Ebben magára a Transzcendens Eseményre nyílik új nézőpont, a test emberi szemmel láthatatlan mikroorganizmusainak látköre világosodik meg a Teremtő Új Szövetség kivételes fényében, úgy, hogy az ecet nem humanizált kommunikációja emberi hangot kap és épp ezen a beszédközegen keresztül döbbenünk rá a Megváltás szent értelmére. A költemény esztétikai tapasztalatában valóban többletjelentése lesz a Teremtés és önmagunk megértésének.

Makkai Ádám változatos, tartalmas életutat járt be. Úgy, hogy mindig hazafi maradt. A rangos tudós, műfordító misszióknak tekinti a magyar nyelv és kultúra ügyét. Számomra különösen megragadó, hogy meg tudta valósítani Goethe nagytávlatú elképzelését, a személyiség olyan alkotó kiteljesedését, amely a művelődésen keresztüli világlátáson, állandóan építő fejlődéssel ösztönöz az értékes emberi életre.